

Anna Przybylska

ZATRUCIA I ZAKAŻENIA POKARMOWE W 1997 ROKU

W 1997 roku, wraz z wprowadzeniem X rewizji międzynarodowej klasyfikacji chorób, dokonano w Polsce pewnych zmian w sposobie rejestrowania zachorowań na choroby zakaźne* oraz prezentowania danych w biuletynie rocznym. Między innymi wyeliminowano tabele łączące dane o bakteryjnych zatruciach i zakażeniach pokarmowych z danymi o zatruciach toksynami grzybów oraz z pokarmowymi zatruciami chemicznymi substancjami toksycznymi. Uszczegółowiono natomiast dane o zachorowaniach spowodowanych przez czynniki bakteryjne szerzące się drogą pokarmową. Rejestrację danych rozszerzono ponadto o zatrucia toksycznymi substancjami znajdującymi się w roślinach oraz mykotoksynami. W wyniku tych zmian uległa pewnej modyfikacji analiza danych w niniejszej pracy.

W grupie bakteryjnych zatruc i zakażeń pokarmowych w Polsce rejestruje się salmonelozę odzwierzęcą, zachorowania spowodowane przez gronkowce, *Clostridium botulinum*, inne bakterie oraz przez czynniki nieokreślone. W tej grupie w 1997 roku odnotowano ogółem 27 922 zachorowania. Liczba ta jest o 3,3% mniejsza od liczby zarejestrowanej w 1996 roku i o 17% mniejsza od mediany za lata 1991-1995. Największą liczbę zachorowań notowano w woj. katowickim (1964 przypadki). Powyżej 1 000 zachorowań zarejestrowano ponadto w czterech województwach: szczecińskim (1286), warszawskim (1277), wrocławskim (1237) i gdańskim (1171). Małe liczby zachorowań rejestrowano w województwach: ostrołęckim (147), leszczyńskim (179) i białkopodlaskim (195).

Zapadalność z powodu bakteryjnych zatruc i zakażeń pokarmowych wyniosła w kraju w 1997 roku 72,7 na 100 000 mieszkańców. Największą (powyżej 120/100 tys.) zapadalność odnotowano w województwach: szczecińskim (129,4) i suwalskim (120,9). Zapadalność powyżej 100/100 tys. notowano ponadto w województwach: wrocławskim (119,5), zamojskim (117,0), tarnobrzeskim (114,9), łomżyńskim (114,8) i wrocławskim (108,7). Najniższe wartości osiągnęła zapadalność w woj. nowosądeckim (30,5) i ostrołęckim (35,8).

Wzrost zapadalności w odniesieniu do danych z 1996 roku nastąpił w 18 województwach, przy czym największy miał miejsce w woj. koszalińskim (o 35,7%) i zbliżony w woj. kieleckim (o 33,5%) i szczecińskim (o 31,2%). W odniesieniu do mediany za lata 1991-1995 wzrost zapadalności nastąpił w 21 województwach, przy czym największe wartości osiągnął w woj. warszawskim (o 101,9%), suwalskim (o 98,5%) i kaliskim (o 86,5%).

* Wprowadzono zmiany w: formularzu MZ 56, meldunkach dwutygodniowych, kwartalnych, półrocznych i rocznych oraz w biuletynie „Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce w 1997 roku”.

W kraju notowano ogółem spadkową tendencję zapadalności (o 3,5% w odniesieniu do 1996 r. i o 18,0% w odniesieniu do mediany 91-95). W porównaniu z 1996 rokiem największy spadek zapadalności miał miejsce w woj. leszczyńskim (o 56,4%), a w stosunku do mediany za lata 1991-1995, w województwach: leszczyńskim (o 55,2%) i śluskim (53,9%) (tab. IA).

Tabela IA. Bakteryjne zatrucia i zakażenia pokarmowe w latach 1991-1997 (salmonelozy od zwierzęce, gronkowcowe, botulizm, spowodowane przez inne bakterie i czynniki nieokreślone)*. Liczba zachorowań i zapadalność na 100 000 według województw

Table IA. Bacterial foodborne infections and intoxications in 1991-1997 (salmonellosis of animal source, staphylococcal, botulism, others and caused by undetermined agents). Number of cases and morbidity per 100 000 according to the voivodeships

Województwo	Mediana 1991-1995**		1996		1997	
	Zachorowania	Zapadalność	Zachorowania	Zapadalność	Zachorowania	Zapadalność
1	2	3	4	5	6	7
OGÓLEM	33 655	88,0	28 869	74,8	27 922	72,2
1. St. Warszawskie	635	26,2	2 025	83,8	1 277	52,9
2. Białkopodlaskie	301	98,4	291	94,1	195	63,1
3. Białostockie	721	103,0	611	87,2	490	69,9
4. Bielskie	613	67,4	503	54,7	477	51,7
5. Bydgoskie	1 082	95,9	972	85,8	934	82,3
6. Chełmskie	138	55,6	228	91,3	238	95,4
7. Ciechanowskie	152	35,4	290	66,5	232	53,1
8. Częstochowskie	478	61,2	310	39,7	405	51,9
9. Elbląskie	372	77,5	341	69,3	294	59,6
10. Gdańskie	1 093	75,9	1 096	75,2	1 171	80,0
11. Gorzowskie	574	112,9	467	91,3	373	72,8
12. Jeleniogórskie	656	125,4	380	72,5	425	81,1
13. Kaliskie	364	51,1	623	86,3	689	95,3
14. Katowickie	1 697	43,1	1 525	38,9	1 964	50,2
15. Kieleckie	887	78,7	722	63,6	963	84,9
16. Konińskie	381	80,8	446	92,9	461	96,0
17. Koszalińskie	809	156,9	356	68,1	485	92,4
18. M. krakowskie	592	48,0	779	62,7	947	76,4
19. Krośnieńskie	375	74,6	443	87,3	437	85,8
20. Legnickie	290	55,7	545	103,9	460	87,6
21. Leszczyńskie	389	100,2	409	102,9	179	44,9
22. Lubelskie	1 066	104,4	816	79,5	725	70,5
23. Łomżyńskie	401	113,5	408	115,4	406	114,8
24. M. łódzkie	925	82,3	546	49,0	621	56,0
25. Nowosądeckie	200	27,8	345	46,9	226	30,5
26. Olsztyńskie	598	79,2	805	104,1	756	97,5
27. Opolskie	850	83,1	584	57,0	506	49,4
28. Ostrołęckie	238	58,4	189	46,2	147	35,8
29. Piłskie	360	73,4	305	61,7	315	63,4
30. Piotrkowskie	695	107,9	640	99,4	562	87,4

c.d. tab. Ia

1	2	3	4	5	6	7
31. Płockie	517	99,2	448	85,9	350	67,1
32. Poznańskie	1 248	92,3	969	71,5	806	59,3
33. Przemyskie	458	110,6	427	102,9	308	74,1
34. Radomskie	212	28,2	332	43,5	354	46,3
35. Rzeszowskie	378	51,7	568	76,0	397	52,9
36. Siedleckie	543	82,1	675	102,0	517	78,1
37. Sieradzkie	359	87,1	374	90,6	277	67,1
38. Skierniewickie	475	112,1	361	85,2	290	68,4
39. Słupskie	675	159,8	397	93,0	453	105,9
40. Suwalskie	293	60,9	610	125,4	590	120,9
41. Szczecińskie	1 105	111,7	977	98,6	1 286	129,4
42. Tarnobrzeskie	1 081	179,1	671	110,1	701	114,9
43. Tarnowskie	545	79,1	345	49,7	332	47,6
44. Toruńskie	435	65,3	790	117,6	689	102,4
45. Wałbrzyskie	368	49,6	375	50,8	330	44,8
46. Włocławskie	543	126,4	543	124,9	520	119,5
47. Wrocławskie	1 501	132,7	1 017	89,4	1 237	108,7
48. Zamojskie	508	103,5	480	97,5	575	117,0
49. Zielonogórskie	362	53,8	510	75,6	550	81,2

* W 1997 roku – zmiana w sposobie rejestracji zatruc i zakażeń pokarmowych

** W 1994 roku – zmiana w sposobie rejestracji salmoneloz odzwierzęcych

Liczba zatruc grzybami była w 1997 roku o 18,4% mniejsza od odnotowanej w 1996 roku i o 51,7% mniejsza od mediany za lata 1991–1995 i wynosiła 173 zachorowania. W 1997 roku najczęściej zatruc grzybami wystąpiło w woj. krośnieńskim (31 przypadków); stosunkowo dużo zatruc zarejestrowano w woj. zamojskim (22) i kieleckim (21). Nie zanotowano zatruc w 19 województwach. W pozostałych województwach wystąpiło poniżej 10 zachorowań (tab. IB). W 1997 roku po raz pierwszy rejestrowano odrębnie przypadki zatruc jagodami i innymi częściami roślin (14 zachorowań) oraz mykotoksynami (aflatoksynami) (1 przypadek w woj. wrocławskim).

Tabela IB. Zatrucia grzybami w latach 1991–1997.

Liczba zachorowań i zapadalność na 100 000 według województw

Table IB. Mushroom intoxications in 1991–1997.

Number of cases and morbidity/100 000 according to the voivodeships.

Województwo	Mediana 1991–1995		1996		1997	
	Zachorowania	Zapadalność	Zachorowania	Zapadalność	Zachorowania	Zapadalność
1	2	3	4	5	6	7
OGÓLEM	358	0,94	212	0,55	173	0,45
1. St. Warszawskie	14	0,58	12	0,50	8	0,33
2. Białkopodlaskie	8	2,59	9	2,91	5	1,62
3. Białostockie	14	2,00	3	0,43	7	1,00

c.d. tab. Ib

1	2	3	4	5	6	7
4. Bielskie	19	2,07	13	1,41	4	0,43
5. Bydgoskie	11	0,97	15	1,32	2	0,18
6. Chełmskie	1	0,40	—	—	—	—
7. Ciechanowskie	2	0,46	1	0,23	—	—
8. Częstochowskie	3	0,38	—	—	—	—
9. Elbląskie	2	0,41	2	0,41	—	—
10. Gdańskie	10	0,69	4	0,27	6	0,41
11. Gorzowskie	9	1,77	—	—	—	—
12. Jeleniogórskie	1	0,19	2	0,38	1	0,19
13. Kaliskie	—	—	—	—	—	—
14. Katowickie	14	0,35	—	—	1	0,03
15. Kieleckie	30	2,64	52	4,58	21	1,85
16. Konińskie	3	0,63	—	—	—	—
17. Koszalińskie	29	5,66	12	2,30	9	1,72
18. M. krakowskie	1	0,08	2	0,16	—	—
19. Krośnieńskie	26	5,21	7	1,38	31	6,09
20. Legnickie	2	0,38	—	—	—	—
21. Leszczyńskie	—	—	—	—	—	—
22. Lubelskie	11	1,07	8	0,78	6	0,58
23. Łomżyńskie	4	1,13	—	—	2	0,57
24. M. łódzkie	20	1,79	18	1,62	2	0,18
25. Nowosądeckie	12	1,70	6	0,82	8	1,08
26. Olsztyńskie	8	1,06	3	0,39	8	1,03
27. Opolskie	7	0,68	—	—	1	0,10
28. Ostrołęckie	1	0,25	1	0,24	2	0,49
29. Piłskie	3	0,62	—	—	1	0,20
30. Piotrkowskie	2	0,31	—	—	—	—
31. Płockie	3	0,58	—	—	—	—
32. Poznańskie	12	0,89	3	0,22	1	0,07
33. Przemyskie	4	0,98	—	—	1	0,24
34. Radomskie	1	0,13	—	—	—	—
35. Rzeszowskie	5	0,67	2	0,27	3	0,40
36. Siedleckie	2	0,30	—	—	7	1,06
37. Sieradzkie	1	0,24	—	—	—	—
38. Skierniewickie	1	0,24	—	—	—	—
39. Słupskie	4	0,96	—	—	1	0,23
40. Suwalskie	4	0,82	—	—	5	1,02
41. Szczecińskie	9	0,91	1	0,10	—	—
42. Tarnobrzeskie	3	0,49	5	0,82	2	0,33
43. Tarnowskie	5	0,73	8	1,15	2	0,29
44. Toruńskie	6	0,91	4	0,60	—	—
45. Wałbrzyskie	11	1,48	—	—	3	0,41
46. Włocławskie	2	0,46	3	0,69	—	—
47. Wrocławskie	3	0,26	5	0,44	—	—
48. Zamojskie	13	2,63	8	1,63	22	4,48
49. Zielonogórskie	3	0,45	3	0,44	1	0,15

Ogólna zapadalność na bakteryjne zatrucia i zakażenia pokarmowe w miastach była nieco większa od zapadalności na wsi (odpowiednio 74,1 i 69,2). Największą zapadalność notowano wśród dzieci w pierwszym i drugim roku życia w miastach (498,8–716,7 na 100 tys.). W następnych rocznikach zapadalność dzieci w miastach obniżała się (od 460, w trzecim roku życia do 187,4 w piątym roku życia), ale nadal była większa niż na wsi. W grupie wieku od 5 do 9 lat zapadalność w miastach wyniosła 109,4. W następnych grupach wieku zapadalność wahała się od ok. 40 do 60 na 100 tys. i była porównywalna na wsi i w miastach (tab. IIA). Ogólna zapadalność kobiet i mężczyzn była zbliżona (odpowiednio 72,9 i 71,6), przy czym zapadalność chłopców do trzeciego roku życia przewyższała zapadalność dziewczynek w tej grupie wieku (tab. IIB). Na rozkład zachorowań według grup wieku i płci w miastach i na wsi decydujący wpływ miało występowanie salmoneloz odzwierzęcych. Wśród patogennych bakteryjnych czynników etiologicznych zatruc i zakażeń pokarmowych udział odzwierzęcych pałeczek *Salmonella* zmalał nieco, zarówno w odniesieniu do 1996 roku (90,2%), jak i do mediany za lata 1991–1995 (86,5%) i wyniósł 82,9%. Wynikało to z wzrostu liczby zachorowań spowodowanych przez inne bakterie (w tym gronkowce) i czynniki nieokreślone (tab. III).

Tabla II. Bakteryjne zatrucia i zakażenia pokarmowe w 1997 roku (salmonelozy, gronkowce, botulizm, spowodowane przez inne bakterie i czynniki nieokreślone). Liczba zachorowań, zapadalność i podział procentowy z uwzględnieniem wieku

Table II. Bacterial foodborne infections and intoxications in 1997 (salmonellosis, staphylococcal, botulism, others and caused by undetermined agents). Number of cases, morbidity and percentage according to age.

A. W miastach i na wsi

A. Urban and rural

Wiek w latach	Miasta			Wieś			Ogółem		
	L. zach.	%	Zapad.	L. zach.	%	Zapad.	L. zach.	%	Zapad.
0-4	5 207	29,4	422,7	2 814	27,6	270,4	8 021	28,7	353,0
0	1 133	6,4	498,8	788	7,7	404,5	1 921	6,9	455,3
1	1 650	9,3	716,7	838	8,2	430,0	2 488	8,9	585,3
2	1 126	6,3	460,0	539	5,3	262,3	1 665	6,0	369,7
3	794	4,5	304,7	363	3,6	165,8	1 157	4,1	241,3
4	504	2,8	187,4	286	2,8	126,2	790	2,8	159,4
5-9	1 692	9,5	109,4	1 066	10,5	88,7	2 758	9,9	100,4
10-19	2 478	14,0	61,2	1 641	16,1	65,3	4 119	14,8	62,8
20-29	2 050	11,6	59,9	1 134	11,1	53,2	3 184	11,4	57,4
30-39	1 623	9,2	47,3	914	9,0	44,3	2 537	9,1	46,1
40-49	1 821	10,3	43,5	917	9,0	46,8	2 738	9,8	44,5
50-59	1 115	6,3	46,3	623	6,1	50,7	1 738	6,2	47,8
60 i >	1 747	9,9	47,9	1 080	10,6	41,8	2 827	10,1	45,4
Razem	17 733	100,0	74,1	10 189	100,0	69,2	27 922	100,0	72,2

B. Mężczyźni i kobiety

B. Male and female

Wiek w latach	Mężczyźni			Kobiety			Ogółem		
	L. zach.	%	Zapad.	L. zach.	%	Zapad.	L. zach.	%	Zapad.
0-4	4 326	32,1	371,0	3 695	25,5	339,9	8 021	28,7	353,0
0	1 049	7,8	482,7	872	6,0	426,0	1 921	6,9	455,3
1	1 383	10,3	632,7	1 105	7,6	535,0	2 488	8,9	585,3
2	897	6,7	388,8	768	5,3	349,7	1 665	6,0	369,7
3	589	4,4	239,9	568	3,9	242,7	1 157	4,1	241,3
4	408	3,0	160,7	382	2,6	158,1	790	2,8	159,4
5-9	1 468	10,9	104,1	1 290	8,9	96,4	2 758	9,9	100,4
10-19	2 023	15,0	60,4	2 096	14,5	65,3	4 119	14,8	62,8
20-29	1 483	11,0	52,4	1 701	11,8	62,5	3 184	11,4	57,4
30-39	1 145	8,5	41,2	1 392	9,6	51,2	2 537	9,1	46,1
40-49	1 204	8,9	39,5	1 534	10,6	49,5	2 738	9,8	44,5
50-59	765	5,7	44,3	973	6,7	50,9	1 738	6,2	47,8
60 i >	1 043	7,8	41,9	1 784	12,3	47,7	2 827	10,1	45,4
Razem	13 457	100,0	71,6	14 465	100,0	72,9	27 922	100,0	72,2

Tabela III. Bakteryjne zatrucia i zakażenia pokarmowe w Polsce w latach 1991-1997 (salmone-
lozy odzwierzęce, gronkowcowe, botulizm, spowodowane przez inne bakterie i czyn-
niki nieokreślone). Liczba zachorowań, podział procentowy i zapadalność według
czynników etiologicznych*

Table III. Bacterial foodborne infections and intoxications in Poland in 1991-1997 (salmone-
lloses, staphylococcal, botulism, others and caused by undetermined agents). Number
of cases, percentage and morbidity according to the etiological agents*

Lata	Mediana 1991-1995**			1996 rok			1997 rok		
	L. zach.	%	Zap.	L. zach.	%	Zap.	L. zach.	%	Zap.
Czynniki etiologiczne									
<i>Salmonella</i> - typy odzw.	30 029	86,5	77,8	26 052	90,2	67,5	23 157	82,9	59,9
Gronkowce	374	1,7	0,97	213	0,7	0,55	450	1,6	1,16
<i>Clostridium botulinum</i>	143	0,5	0,37	107	0,4	0,28	81	0,3	0,21
Inne bakterie i czynniki nieokreślone	2 483	8,8	6,46	2 497	8,6	6,47	4 234	15,2	11,0
Bakteryjne - razem	33 655	100,0	87,8	28 869	100,0	74,8	27 922	100,0	72,2

* W 1997 r. - zmiana w sposobie rejestracji zatruc i zakażeń pokarmowych

** W 1994 r. - zmiana w sposobie rejestracji salmonez odzw.

Rozkład sezonowy bakteryjnych zatruc i zakażeń pokarmowych był głównie uzależniony od zachorowań spowodowanych przez odzwierzęce pałeczki *Salmonella*. Najwięcej zachorowań miało miejsce w III kwartale (42,8% bakteryjnych zatruc

i zakażeń pokarmowych i 40,5% salmoneloz odzwierzęcych) i w II kwartale (26,5% ogółu bakteryjnych zatruc i zakażeń pokarmowych i 27,4% salmoneloz). Gronkowce i grzyby trujące spowodowały najczęściej zachorowań w III kwartale. Na III kwartał przypało również najwięcej zatruc jagodami i innymi częściami roślin.

W 1997 roku hospitalizowano 51,4% osób chorych z powodu bakteryjnych zatruc i zakażeń pokarmowych. Chorych na salmoneloz odzwierzęce hospitalizowano w 53,7%, a zachorowania spowodowane przez gronkowce – w 44,2%. W 100% hospitalizowano chorych z botulizmem. Osoby zatrute toksynami grzybów hospitalizowano w 86,1%, a jagodami i innymi częściami roślin w 85,7%.

W dokumentacji udostępnionej przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej znajdowały się nadesłane z terenu kraju opracowania 318 ognisk zatruc i zakażeń pokarmowych, które zarejestrowano w 1997 roku. W ogniskach tych zachorowało 5848 osób. Wśród czynników patogennych przeważały odzwierzęce pałeczki *Salmonella* (86,2% ognisk, 82,4% zachorowań w ogniskach). Następnym czynnikiem etiologicznym w ogniskach był gronkowce (6,8% zachorowań w 3,8% ognisk) (tab. IV).

Tabela IV. Ogniska zbiorowych zatruc i zakażeń pokarmowych w latach 1996–1997. Liczba i procent ognisk i zachorowań w ogniskach według czynników etiologicznych

Table IV. Collective outbreaks of foodborne and waterborne infections and intoxications in 1996–1997. Number and percentage of outbreaks and cases in outbreaks according to the etiological agents.

Czynniki etiologiczne	1996 rok				1997 rok			
	Ogniska		Zachorowania		Ogniska		Zachorowania	
	L.	%	L.	%	L.	%	L.	%
<i>Salmonella</i> – typy odzwierz.	347	90,8	5996	88,4	274	86,2	4817	82,4
<i>Clostridium botulinum</i>	1	0,3	7	0,1	2	0,6	8	0,1
<i>E. coli</i> , bakt. z grupy <i>coli</i>	5	1,3	185	2,7	8	2,5	271	4,6
<i>Staphylococcus aureus</i>	12	3,1	219	3,2	12	3,8	395	6,8
Grzyby	–	–	–	–	2	0,6	9	0,1
Nie ustalono	17	4,5	377	5,6	20	6,3	348	6,0
Ogółem	382	100,0	6 784	100,0	318	100,0	5 848	100,0

Odzwierzęce pałeczki *Salmonella* spowodowały 4817 zachorowań w 274 ogniskach. Podobnie jak w poprzednich latach, dominującym serotypem była *S. enteritidis* (4 599 zachorowań w 265 ogniskach), powodując 95,5% zachorowań w 96,7% ognisk spowodowanych przez odzwierzęce serotypy. W 1997 r. *S. indiana* (117 przypadków) i *S. virchow* (37 przypadków) spowodowały więcej zachorowań w ogniskach niż *S. typhimurium* (22 przypadki) (tab. V).

Potrawy z surowców pochodzenia zwierzęcego były nośnikami zatruc i zakażeń pokarmowych w 91,2% zachorowań w ogniskach. Najwięcej zachorowań wystąpiło po spożyciu potraw z jaj (47,4% ogółu zachorowań, 56,7% zachorowań spowodowanych przez odzwierzęce pałeczki *Salmonella*). Następną grupą potraw były te, które sporządzono z 3 i więcej surowców pochodzenia zwierzęcego (15,6% zachorowań ogółem w ogniskach i 11,5% zachorowań spowodowanych przez odzwierzęce pałeczki

Tabela V. Ogniska zbiorowych zatruc i zakażeń pokarmowych w latach 1996-1997. Odzwierzcęce typy pałeczek *Salmonella* jako czynnik etiologiczny. Liczba i procent ognisk i zachorowań w ogniskach z uwzględnieniem serotypów

Table V. Collective outbreaks of foodborne and waterborne infections and intoxications in 1996-1997. *Salmonellas* of animal source as etiologic agent. Number and percentage of outbreaks and cases in outbreaks in compliance with serotypes

Typy odzwierzcęcych pałeczek <i>Salmonella</i>	1996 rok				1997 rok			
	Ogniska		Zachorowania		Ogniska		Zachorowania	
	L.	%	L.	%	L.	%	L.	%
<i>S. blegdam</i>	-	-	-	-	1	0,4	5	0,1
<i>S. branderup</i>	-	-	-	-	1	0,4	11	0,2
<i>S. choleraesuis</i>	1	0,3	9	0,2	-	-	-	-
<i>S. enteritidis</i>	335	96,5	5753	95,9	265	96,7	4 599	95,5
<i>S. hadar</i>	-	-	-	-	1	0,4	26	0,5
<i>S. indiana</i>	-	-	-	-	1	0,4	117	2,4
<i>S. newport</i>	1	0,3	5	0,1	-	-	-	-
<i>S. typhimurium</i>	8	2,3	182	3,0	4	1,5	22	0,5
<i>S. virchow</i>	2	0,6	47	0,8	1	0,4	37	0,8
<i>Salm.</i> - ogółem	347	100,0	5996	100,0	274	100,0	4 817	100,0

Salmonella). Potrawy z mięsa i jaj (w tym befszytk tatarski) przyczyniły się do wystąpienia 11,2% ogółu zachorowań i 11,8% zachorowań spowodowanych przez odzwierzcęce pałeczki *Salmonella*. Pozostałe grupy żywności miały mniejszy wpływ na występowanie zachorowań w ogniskach (tab. VI). Wśród miejsc produkcji/nabycia gotowej żywności na pierwszy plan wysuwają się w dalszym ciągu mieszkania prywatne (62,3% ognisk). Inne miejsca (np. szkoły, szpitale, sanatoria, ciastkarnie, kawiarnie, bary, restauracje) w mniejszej liczbie ognisk produkowały podejrzane potrawy (poniżej 10% w poszczególnych kategoriach). Analiza według miejsc spożycia żywności gotowej, która była nośnikiem zatruc i zakażeń pokarmowych prowadzi również do wniosku, że przeważają ogniska, w których potrawy jedzono w mieszkaniach prywatnych (57,9% ogółu ognisk).

Zwiększyła się liczba ognisk, w których uzyskano informacje niezbędne do ustalenia, gdzie doszło do zakażenia/zanieczyszczenia żywności. Brak odpowiednich informacji dotyczył 33,6% opracowań; w 1996 r. brakowało tych informacji w 48,9% opracowań ognisk. Surowce pochodzenia zwierzęcego (gł. jaja) pochodzące z prywatnych gospodarstw hodowlanych miały udział jako nośniki zatruc i zakażeń pokarmowych w 29,9% ogółu ognisk i w 34,7% ognisk, w których czynnikiem etiologicznym były odzwierzcęce pałeczki *Salmonella*. Surowce, w odniesieniu do których trudno ustalić miejsce pochodzenia i zanieczyszczenia (np. jaja z targu) przyczyniły się do wystąpienia 13,2% ognisk. W różnych miejscach (2 i >) mogło dojść do zanieczyszczenia żywności w 11,9% ognisk. Nie ustalono miejsca zakażenia/zanieczyszczenia w 33,6% opracowań (tab. VII).

W 1997 roku większość zachorowań w ogniskach wystąpiła na terenie miast (42,1%). Na wsi wystąpiło 29,7% zachorowań. Zarówno na terenie miast jak i wsi (ogniska rozsiane) wystąpiło 28,2% zachorowań.

Tabela VI. Ogniska zbiorowych zatruc i zakażeń pokarmowych – 1997 rok. Żywność i woda jako nośniki czynników etiologicznych. Liczba i procent zachorowań w ogniskach

Table VI. Collective outbreaks of foodborne and waterborne infections and intoxications in 1997. Food and water as vehicle of the etiological agents. Number and percentage of cases in outbreaks

Czynniki etiologiczne	Zachorowania	Woda	Potrawy									Nie ustalono	Ogółem
			z mleka i prod.	z mleka i jaj	z jaj	z mięsa i jaj	z mięsa	z drobiu i jaj	z drobiu	z różne (z 3 i > sur.)	inne		
<i>Salmonella</i> – serotypy odzwierz.	L.	–	–	50	2 733	567	65	322	324	556	–	200	4 817
	%	–	–	1,0	56,7	11,8	1,3	6,7	6,7	11,5	–	4,2	100,0
Gronkowce	L.	–	–	–	37	90	39	–	–	223	–	6	395
	%	–	–	–	9,4	22,8	9,9	–	–	56,5	–	1,5	100,0
<i>Clostridium botulinum</i>	L.	–	–	–	–	–	8	–	–	–	–	–	8
	%	–	–	–	–	–	100,0	–	–	–	–	–	100,0
<i>E. coli</i> i bakterie z grupy coli	L.	125	11	15	–	–	–	–	–	120	–	–	271
	%	46,1	4,1	5,5	–	–	–	–	–	44,3	–	–	100,0
Grzyby trujące	L.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	9	–	9
	%	–	–	–	–	–	–	–	–	–	100,0	–	100,0
Nie ustalono	L.	–	–	–	–	–	14	–	–	32	90	212	348
	%	–	–	–	–	–	4,0	–	–	9,2	25,9	60,9	100,0
Ogółem	L.	125	11	65	2 770	657	126	322	324	931	99	418	5 848
	%	2,1	0,2	1,1	47,4	11,2	2,2	5,5	5,5	15,9	1,7	7,1	100,0

Tabela VII. Ogniska zbiorowych zatruc i zakażeń pokarmowych – 1997 rok. Miejsca zakażenia/zanieczyszczenia żywności i wody – liczba i procent ognisk według czynników etiologicznych

Table VII. Collective outbreaks of foodborne and waterborne infections and intoxications in 1997. Place of the infection/contamination of food and water – number and percentage of outbreaks according to the etiological agents.

Czynniki etiologiczne	Ogniska	Woda studnia wodociąg	Miejsce zakażenia zanieczyszczenia żywności								Nie ustalono	Ogółem
			Prywat. gospod. hodowl.	Uspoł. gospod. hodowl.	Mieszkanie prywat.	Szkoła przed-szkole	Dom Opieki Społecz.	Inne	Trudne do ustalenia	różne (z 3 i >)		
<i>Salmonella</i> – serotypy odzwierzęce	L.	–	95	3	–	–	–	21	42	32	81	274
	%	–	34,7	1,1	–	–	–	7,7	15,3	11,7	29,6	100,0
Gronkowce	L.	–	–	–	–	1	1	–	–	4	6	12
	%	–	–	–	–	8,3	8,3	–	–	33,3	50,0	100,0
<i>Clostridium botulinum</i>	L.	–	–	–	1	–	–	–	–	–	1	2
	%	–	–	–	50,0	–	–	–	–	–	50,0	100,0
<i>E. coli</i> bakterie z grupy <i>coli</i>	L.	3	–	1	–	–	–	–	–	2	2	8
	%	37,5	–	12,5	–	–	–	–	–	25,0	25,0	100,0
Grzyby trujące	L.	–	–	–	–	–	–	2	–	–	–	2
	%	–	–	–	–	–	–	100,0	–	–	–	100,0
Nie ustalono	L.	–	–	–	1	1	–	1	–	–	17	20
	%	–	–	–	5,0	5,0	–	5,0	–	–	85,0	100,0
Ogółem	L.	3	95	4	2	2	1	24	42	38	107	318
	%	0,9	29,9	1,3	0,6	0,6	0,3	7,5	13,2	11,9	33,6	100,0

Tabela VIII. Ogniska zatruc i zakażeń pokarmowych – 1997 rok*. Epidemie liczące powyżej 100 osób zgłoszone z terenu kraju. Liczba zachorowań (w tym dzieci) oraz ogólna charakterystyka epidemii

Table VIII. Collective outbreaks of foodborne and waterborne infections and intoxications in 1997. Epidemics with more than 100 people, reported from the country. Number of cases (with children) and common characteristic of the epidemy.

L.p.	Województwo, czas trwania epidemii, miejsce produkcji potrawy	Liczba zachorowań, etiologia	Żywność, woda – nośniki czynnika etiol.		Wynik badania laboratoryjnego żywności i wody
			Podjęzane potrawy	Surowce, półprodukty	
1.	24. Łódzkie 4–12.04.97 r. Kuchnia Centrum Rehabilitacyjno-Opiekuńczego. (Dochodzenie 11.04.97 r.)	116 (0) <i>Escherichia coli</i> 0 18, 0 25, 0 44, 0 125.	Wg SSE: „nie ustalono” w trakcie remontu korzystano z awaryjnego ujęcia wody	Próby kontrolne żywności pobrane po 7 dniach – ujemny wynik badania	Próba wody pobrana po 7 dniach z ujęcia wody – ujemny wynik badania
2.	5. Bydgoskie 15–17.04.97 r. Kuchnia Szpitala Uzdrowiskowego (Dochodzenie 16.04.1997 r.)	114 (0) <i>Salmonella enteritidis</i> , gronkowce koagulazo- -dodatnie	Pasta drobiowa	Surowce pobrane 16.04.97 r. ujemny wynik badania (kurczaki mrożone, jaja)	Pasta drobiowa → <i>S. enteritidis</i> + gronkowce koagulazo-dodatnie. Galaretkę mięsna → <i>B. cereus</i>
3.	23. Łomżyńskie 22.06.97 r. Wesele w mieszkaniu prywatnym (Dochodzenie 24.06.97 r.)	117 (10) <i>Salmonella indiana</i>	Kurczaki pieczone	Surowców nie badano	Kurczaki pieczone, kotlet schabowy, zrazy zawijane, schab w galarecie → <i>Salmonella indiana</i>

* Poza wymienionymi epidemiami zarejestrowano 21 ognisk o liczbie zachorowań od 50 do 99 osób

Z analizy objawów występujących u chorych w ogniskach wynika, że w salmonellozach odzwierzęcych biegunka występowała u 85,4% chorych, gorączka u 74,7%, bóle brzucha u 65,0%, wymioty u 44,2%, a inne objawy (w tym rzekomo grypowe) u 44,9% chorych. W zachorowaniach spowodowanych przez gronkowce przeważały wymioty (u 69,4%) oraz bóle brzucha (u 63,5%). W zachorowaniach spowodowanych przez *Escherichia coli* i bakterie z grupy *coli* dominowała biegunka (u 77,1% chorych). U chorych, u których nie ustalono czynnika etiologicznego, występowały przede wszystkim bóle brzucha (u 68,7%), biegunka (u 48,3%) oraz wymioty (u 74,7% chorych). Spośród chorych w ogniskach hospitalizowano 29,5% osób. Odnotowano 1 zgon (dziewczynka poniżej 14 roku życia).

W 1997 roku wystąpiły 3 epidemie obejmujące powyżej 100 zachorowań. Czynniki etiologicznymi w tych epidemiach były: *Escherichia coli* O 18, O 25, O 44 i O 125, *Salmonella enteritidis* wraz z gronkowcami koagulazodatnimi oraz *Salmonella indiana* (tab. VIII).

W 1997 roku, po raz pierwszy od kilku lat, odnotowano poprawę jakości opracowań ognisk zbiorowych zatruc i zakażeń pokarmowych (tab. VII). Analiza tych opracowań prowadzi do wniosku, że surowce pochodzenia zwierzęcego są w dalszym ciągu głównymi nośnikami czynników patogennych, wśród których na pierwszym miejscu od wielu lat znajduje się *Salmonella enteritidis*.

A. Przybylska

FOODBORNE INFECTIONS AND INTOXICATIONS IN 1997

SUMMARY

In total were registered 27922 cases of foodborne infections and intoxications in 1997 (salmonellosis of animal source, staphylococcal, botulism, other bacterial and caused by undetermined agents). Morbidity amounted 72,7/100 000. In 274 outbreaks of collective illnesses (4 people and more) 4817 cases were registered altogether. *Salmonella enteritidis* caused 95,5% causes in outbreaks. The main vehicle of foodborne infections and intoxications in outbreaks was food prepared from raw materials of animal source, which caused 91,2% cases in outbreaks, in which dishes from eggs brought about 47,4% of these cases. Among the places of the ready made food production, private homes prevailed (57,9% of the whole amount of outbreaks). There epidemics numbering above 100 cases each were registered in 1997.

Adres autora:

Lek. wet. Anna Przybylska

Zakład Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny

ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa